

[Nou compte d'usuari](#)

[Inici](#) · [PUBLICACIONS](#) · [Revista Literatures](#) · [Articles](#)

Paraules d'Opòton el vell: el problema de l'altre / l'altre com a problema

Guzmán Moncada, Carlos
Revista Literatures Núm. 1 i 2 1998

Ja no és possible continuar llegint la conquesta des d'una sola perspectiva. Sense el reconeixement i la valoració del vençut no es pot entendre la complexa composició lingüística, racial i cultural de les societats nascudes d'aquella violència, així com la coexistència actual, no gaire fàcil, de nombroses identitats reunides en un mateix espai "nacional".

En la narrativa de ficció contemporània hi ha un bon grapat de novel·les on l'altre és gairebé sempre el vençut, l'objecte de la mirada que descriu i conta, però no el qui parla. Es donen dues posicions narratives fonamentals: la qui assumeix l'excentricitat de l'altre i aborda tan sols els problemes d'aquest amb l'altre, no des d'una perspectiva que pugui permetre reintegrar-lo com a subjecte a una relació d'alteritat més justa, sinó des de la de qui s'esforça a negar-lo com a tal, assimilant-lo al seu propi sistema de valors, o bé la de qui inverteix el sentit d'aquesta oposició i col·loca l'altre al centre, no tan sols com a personatge o veu narrativa, sinó com a clau principal per plantejar des d'una perspectiva problemàtica el tema de l'alteritat, convertint la relació en un problema de coneixement, d'interpretació i de llenguatge.

Obres com Paraules d'Opòton el vell / Palabras de Opoton el viejo de l'escriptor i dibuixant català Avel·lí Artís-Gener, ofereixen una magnífica oportunitat per mostrar les implicacions i dificultats d'aquesta segona opció narrativa. En els dos llibres, Tisner no es limita a justificar una anècdota (la ficció d'un viatge asteca a la península cap a les darreries del segle XV) sinó que obeeix a l'intrinsec pronunciament de l'autor respecte del tema de l'altre com a problema, expressat de maneres diverses però relacionables, tant al text català com al mexicà.

El llarg procés d'escriptura de Paraules d'Opòton el vell es va construir a sobre d'un altre procés paral·lel, el de l'aprenentatge de l'autor de la llengua nàhuatl, de les fonts documentals sobre la conquesta, dels costums, de les particularitats d'una societat diferent on l'autor era doblement estranger per la seva condició d'exiliat i per ser escriptor en llengua catalana. Una altra qüestió té a veure amb el fet com aquestes condicions el forçaven a definir una posició personal i artística entorn del tema de la imposició militar i cultural, ben present a l'anècdota d'una conquesta contada a l'inrevés.

La traducció al castellà d'Angelina Gatell, publicada a Ediciones 29, és del 1977 i l'edició mexicana de Siglo XXI va aparèixer el 1992. La primera és una traducció literal de l'edició catalana i en la segona, Tisner va escriure la història tal com la va viure i sentir durant el llarg exili. La versió d'Angelina Gatell no incorpora cap modificació estructural rellevant. En canvi, la versió mexicana mostra nombroses addicions, tant a la introducció com a l'interior dels capítols. S'hi afegeix també un element que, ens sembla, radicalment diferencial: la utilització de registres lingüístics amb connotacions que traslladen el lector a contextos culturals i històrics totalment diferents.

Entre la versió catalana publicada per primera vegada com a llibre el 1968 i la versió castellana apareguda a Mèxic gairebé 25 anys després, s'estableixen relacions més complexes d'allò que sembla, que demanen una lectura crítica de conjunt i que, malgrat obeir al mateix procés d'escriptura, és a dir, malgrat haver nascut de la mateixa pregunta, són, en realitat, respostes diferents. La catalana, construïda sobre la base d'un català normalitzat, sobre el qual s'apliquen les distorsions sintàctiques i altres estratègies de versemblança amb una càrrega eminentment paròdica i crítica, poden ser llegides en sentit recte. En canvi, a l'edició mexicana és el narrador qui s'ha mogut de la seva tradició i de les seves referències immediates i qui ha hagut d'apropiar-se-les per tal de fer una veu que es reconegui com a versemblant, no una impostura o una vulgarització simplista de la parla viva. Tisner va reeixir: va crear una veu viva, plena de matisos i referències entranyables, sense afectació.

Es pot dir que a les dues obres existeix la mateixa intenció d'entendre una realitat "altra", amb mitjans i resultats lingüístics diferents. En els pròlegs s'exposa nitidament l'orientació: novel·la catalana, escrita en català, adreçada a un públic català capaç de llegir entre línies la seva pròpia història immediata. En canvi, l'edició de 1992 assimila l'experiència de l'alteritat catalana i la reconstrueix, la inverteix en termes d'una discussió mexicana.

Per a l'àmbit mexicà, aquesta experiència narrativa contada per Tisner, primer en català i després en el nostre castellà, ens ha enriquit amb una imatge dues vegades nostra: perquè parla de i amb nosaltres, amb la nostra llengua, i perquè fer-ho així és la millor manera que té un escriptor de mostrar la seva estimació i la seva comprensió per l'altre.

Si voleu consultar aquesta publicació adreceu-vos a aelc@escriptors.cat.